

פ"ץ פֿאַנד 2016: דאָס גרויסע געווינס פֿאַר געטעבאַרגער ייִדישער קולטור

Katz judiska kulturfond 2016: Ett gott år för jiddischkultur i Göteborg

Kulturpris

För att travestera Sholem Aleichems pjästitel "Dos groyse gevin" eller "Jackpot" kan man med fog påstå att jiddischkulturen i år gynnats av Katz judiska kulturfond.

Tom Shulevitz förärades det stora priset 2016 för sitt arbete med att sprida kunskap om det judiska Göteborg men också för sitt mångåriga arbete för jiddischkultur i olika former.

Även Föreningen Jiddischkulturs Kafé Cholem fick finansiellt stöd för sin verksamhet.

Louise Vase och Ida Gillner

Det tredje stipendiet gavs till ett samprojekt mellan Föreningen Jiddischkultur i Göteborg och musikerna Ida Gillner och Louise Vase, "The other side of the poem". Tillsammans med sin producent Vanessa Labanino utarbetar de ett musikalisk-litterärt program med poesi av kvinnliga jiddischpoeter. De komponerar musik till ett urval dikter, som är tänkta att framföras offentligt i olika sammanhang och även för skolelever. Ett häfte med presentation och översättning av dikterna samt en kortfattad introduktion till jiddisch som minoritetsspråk i Sverige ska färdigställas. En CD med inspelningar av dikterna till musikarrangemang kommer också att produceras.

Jiddischtalare i New York

BricTv, en lokal tv-station i Brooklyn, sände i september 2015 ett intressant programinslag om jiddisch i området. Det visar sig att det finns så många som 87 000 människor, som bor i jiddischtalande hushåll. De flesta i Williamsburg med ungefär 24 000 talare och i Boro Park med 36 000, medan det finns färre i Crown Heights med en mer blandad ortodox befolkning. I Williamsburg är den största gruppen Satmarer, medan de mer utåtriktade

Lubavitcher dominerar i Crown Heights.

Det märks givetvis dialektala skillnader mellan de olika grupperna, och man anser att den "ungerska" varianten hos Satmarer troligen blir den form av jiddisch som kommer att påverka och utveckla det framtida språket mest.

Det är också intressant att notera att familjerna i genomsnitt är barnrika med 6 barn per hushåll, men också att så många som 47% lever under fattigdomsgränsen, vilket kan bero på att flertalet inte yrkesarbetar utan ägnar sig mer åt studier. Man uppskattar att mindre än hälften av kvinnorna är yrkesverksamma, vilket är en mycket låg siffra i New York.

Medan det mer sekulära judiska kulturlivet med teatrar och tidningar är nästan borta i Brooklyn, lever och frodas ett judiskt liv i de fromma grupperna – om än av annat slag. Det är också här som jiddisch inte bara överlever utan även växer.

Inslaget kan ses på YouTube.

Även i Polen kan man höra mameloshn...

Under en höstlig resa till Warszawa, Łódź och Kraków hade jag turen och därmed också glädjen att träffa människor från vitt skilda delar av världen och samtala med dem på jiddisch.

Vid en Rosh Hashonemiddag på församlingen i Łódź träffade jag ett par från USA, där mannen var född i Argentina och hustrun i Costa Rica. Båda hade avlägsna polsk-judiska rötter och hade hört jiddisch talas hemma. Samma sak var det i Nożykowsynagogan i Warszawa med ett par från Israel, där hustrun var jiddischtalande.

Så också i Gamla synagogan i Kraków på Szerokagatan, nu upplåten till museum. Där träffade jag två äldre israeler, som hade samma erfarenheter som så många; när föräldrarna inte ville att barnen skulle förstå talade de jiddisch... Detta var för mycket länge sedan, men jag förstod att de få ord på jiddisch de behärskade var mycket viktiga för dem.

Något liknande hörde jag av min bänkgranne efter gudstjänsten i Izaaksynagogan i samma stad. Skrattande berättade han hur han som barn, trots föräldrarnas hemlighetsmakeri, hade lärt sig att förstå vad de sa på jiddisch. Just därför var det extra spännande att tyda språket...

Ett namn

Minns ni fotografen Anna Riwkin? Hon med de fina barnböckerna. Men varifrån kommer då Riwkin, är det kanske ett ortnamn eller vad? Inte alls, namnformen Riwkind förekommer också, och då förstår man att det är Riwkes barn det handlar om. Rivke är jiddisch för Rebecka!

Text: Staffan Böös Foto: Minja Klevebrant